

Hvidbog for hørings svar til "Forslag til Natura 2000-handleplan 2016–2021. Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen. Natura 2000-område nr. 163

Faxe, Ringsted og Sorø Kommune har i perioden fra den 14. oktober til den 9. december haft forslaget i offentlig høring. For Næstved Kommune har høringsperioden ligget fra den 24. november 2016 til den 19. januar 2017.

Hørings svar vedrørende handleplanen generelt og vedrørende planlagte indsatser i områder inden for **Faxe Kommunes geografiske areal er markeret med blå.**

I perioden er der indkommet 16 hørings svar til Faxe Kommune (FK), Sorø Kommune (SK), Næstved Kommune (NK) og Ringsted Kommune (RK).

En del af hørings svarene knytter sig til projektet om Susåen og forbedring af levevilkårene for den tykskallede malermusling. De fleste hørings svar er bemærkninger, der vedrører den efterfølgende konkrete implementering af handleplanen. Derudover indeholder hørings svarene flere opfordringer til dialog og samarbejde. En del hørings svar medfører derfor ikke egentlige ændringer i handleplanen. Kommunerne har noteret sig alle bemærkninger og ser frem til den øgede inddragelse, som er beskrevet i handleplanens afsnit om "Forventet plan for interessent-inddragelse".

Naturstyrelsen har den 20. januar 2017 offentliggjort plejeplaner for statens Natura 2000 arealer, og har i den forbindelse fremsendt resumé til kommunernes handleplan, som er indarbejdet i handleplanen. Ny organisering af Miljø- og Fødevarerministeriet medfører nogle redaktionelle korrektioner.

Indsiger	Hørings svar medfører ikke ændringer i handleplanen	Hørings svar medfører ændringer i handleplanen
1. Miljøstyrelsen (tidl. SVANA - Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning)		x
2. Broksø Gods	x	
3. Dansk Ornitologisk Forening (DOF)		x
4. Friluftsrådet	x	
5. Lodsejere ved Holløse Mølle		x
6. Nedre Suså's Ålaug Miljøgruppe og Støtteforeningen for Tystrup-Bavelse Naturpark		x
7. Lodsejere ved Ravnstrup	x	
8. Skelby Lokalråd	x	
9. Lodsejere ved Skelby		x
10. Lodsejer ved Sorøvej		x
11. Sammenslutningen af Lodsejere ved Nedre Suså		x
12. Gunderslevholm		x
13. BredejerLauget for Tystrup-Bavelse-Søerne	x	
14. Holmegaard Mose Komiteen	x	
15. Danmarks Naturfredningsforening Lokalafdeling Sorø	x	
16. Lodsejer ved Kongsted	x	

Høringssvar er gengivet i et sammendrag efterfulgt af kommunernes svar.

1. Miljøstyrelsen til FK, SK, NK og RK

1.1. Opdatering af love og bekendtgørelser. Lovbekendtgørelse nr. 1251 af 29. september 2016 erstatter lovbekendtgørelse fra 2009.

Ad 1.1. Love og bekendtgørelser opdateres.

1.2. Vurdering af om Natura 2000 planen er realiseret. SVANA ønsker en sammenfatning, der viser om de konkrete område specifikke retningslinjer er realiseret.

Ad 1.2. Tabel 1 suppleres med konkrete naturtyper.

1.3. Kommunale handleplaner er omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer. Derfor skal kommunen træffe en konkret afgørelse om virkningerne af handleplanen. Kommunernes afgørelse skal offentliggøres.

Ad 1.3. Næstved Kommune traf den 24. november 2016 afgørelse om at handleplanen ikke var miljøvurderingspligtig. Afgørelsen blev offentliggjort på kommunens hjemmeside.

2. Broksø Gods til NK og FK

2.1. Ejendommen har deltaget i projekter, som har bidraget til positivt til målene.

Ad 2.1. Kommunerne takker for det gode samarbejde.

2.2. Forslag om fosfor-opsamlingsbassiner af hensyn til tykskallet malermusling.

Ad 2.2. Det vil i forbindelse med de nye tekniske forundersøgelser, som bliver iværksat i Suså-Life-projektet blive undersøgt, hvilke muligheder der er for at fjerne fosfor i oplandet til Karrebæk Fjord og Tystrup-Bavelse Sø.

2.3. Høj bestand af ynglende rørdrum ved Birkemoseerne, trods en moderat tilstand i levestedskortlægningen.

Ad 2.3. Oplysningerne vil indgå i overvejelserne om indsatser for rørdrum, og kommunerne vil inddrage ejendommen når der skal laves indsatser.

2.4. Det er positivt at man vil samarbejde med DJ.

Ad 2.4. Kommunerne takker for opbakningen.

2.5. Økonomiske byrder for lodsejere bør indgå i planlægningen af indsatser og søges imødekommet inden indsatserne iværksættes.

Ad 2.5. Det tages til efterretning, at de økonomiske konsekvenser for lodsejere skal gennemgås grundigt, inden aftaler om indsatser indgås.

2.6. Der ønskes mere fleksible støtteordninger i forhold til handleplansindsatser, samt reducere af økonomiske risici for lodsejer i forbindelse med indgåelse i projekter. Samt at de forskellige myndigheder kommunikerer bedre sammen.

Ad 2.6. Kommunerne er ikke ansvarlige for støtteordningerne, men vi anerkender at silotænkning mellem forskellige myndigheder er et problem.

3. DOF Storstrøm og Vestsjælland til NK, SK, FK og RK

3.1. Handleplanen er ikke konkret nok til at DOF kan vurdere dens gennemførelse.

Ad 3.1. Kommunerne følger det handleplans-paradigme som er udarbejdet af KL og De Kommunal Tekniske Chefer (KTC).

3.2. Fugle på udpegningsgrundlag for F93 mangler (Kongeørn, Isfugl og ynglende havørn)

Ad 3.2. Tilrettes så alle arter fremgår af bilag 3. Bemærkningen medfører en ændring af handleplanen.

3.3. Handleplanen har en konkret indsats for to af de 11 fuglearter på udpegningsgrundlaget. DOF vil gerne have en konkret indsats for hver enkelt fuglearter på udpegningsgrundlaget.

Ad 3.3. Rørdrum og plettet rørvagtel er medtaget specifikt i handleplanen, fordi arterne er levestedskortlagt af staten, og kortlægningen viser at levestederne hverken er i god eller høj tilstand. Rørhøg er kortlagt til at være i god tilstand i statens levestedskortlægning. Indsatsen for sikring og pleje af levesteder for de øvrige arter er ukendt på tidspunktet for udarbejdelsen af denne handleplan, da levestedskortlægningen fra SVANA ikke er færdiggjort. Uden kortlægning og data for tilstanden af levestederne kan kommunen ikke tilrettelægge nye målrettede indsatser for de øvrige arter. Kommunen afventer derfor SVANA's levestedskortlægning, og indtil da er arterne medtaget under den generelle indsats for øvrige yngle- og trækfugle.

3.4. Revideret basisanalyse. DOF kommenterer på statens basisanalyse/levestedsregistrering, og beskriver detaljeret hvor fuglene findes. DOF ønsker at levestedskrav for de enkelte arter indskrives i handleplanen, og at de potentielle levesteder forvaltes i overensstemmelse hermed.

Ad 3.4. I forhold til overvågning og kortlægning af naturtyper og arter har kommunerne ingen kompetencer. Denne opgave ligger alene hos staten. Kommunerne vil inddrage DOF når der skal laves indsats for mose og engfugle, og dette tilføjes i handleplanens tabel 7, så det er mere tydeligt. Kommunerne mangler flere virkemidler til at indgå aftaler med lodsejerne, fx fuglevenligdrift eller sen slåning. Realiseringen af handleplanen er overvejende baseret på frivillige aftaler, og gør det svært at målrette indsatsen.

3.5. DOF bemærker at den gennemførte naturpleje i Slagmosen har en positiv effekt på flere eng fugle (rødben, dobbeltbekkasin, bynkefugl og vibe). De opfordrer kommunerne til at lave en tilsvarende pleje på flere engarealer.

Ad 3.5. Kommunernes er opmærksomme på det store behov for pleje og græsning af enge og moser.

3.6. DOF bemærker at plejen i Holmegaards Mose har ført til genindvandring af en række arter i mosen (rødrygget tornskade, bynkefugl og dobbeltbekkasin).

Ad 3.6. Naturstyrelsen er plejemyndighed for den fredede del af Holmegårds Mose, men kommunen har ansvaret for Natur 2000-området.

- 3.7. DOF påtaler at der ikke er sket en tilstrækkelig indsats i Natura 2000-området i første planperiode, og at det formentlig skyldes for få og ineffektive virkemidler.
- Ad 3.7. Kommunerne glæder sig over DOF's støtte til flere og effektive virkemidler.
- 3.8. Indsats for rørdrum og plettet rørvagtel støttes af DOF, men niveauet er uambitiøst.
- Ad 3.8. Kommunerne følger den linje staten har lagt, og det handleplans-paradigme som er udarbejdet, jf. 3.1.
- 3.9. DOF savner en konsekvensvurdering for en række fuglearter i forbindelse med Suså-projektet for tykskallet malermusling.
- Ad 3.9. Inder der træffes konkrete afgørelser for indsatser for den tykskallede malermusling skal projektet vurderes i forholdt til påvirkning af arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget. Dette hører ikke til i handleplanen, som beskriver en mere overordnet indsats.
- 3.10. DOF ønsker en indsats for alle arterne, og de savner en forklaring på "x"-er i tabel 5 og 6.
- Ad 3.10. x'erne dækker over den indsats hvor omfanget ikke pt. ikke er kendt, se svar til 3.3. Der tilføjes en forklaring til tabellen og artsnavne.
- 3.11. DOF efterlyser levestedskortlægning for rørhøg og isfugl.
- Ad 3.11. Rørhøg er kortlagt i god tilstand i Kroglyng og Broksø Enge. Derfor fremgår arten i den generelle indsats i handleplanen. Staten har ikke kortlagt levestederne for Isfugl, og den fremgår således også kun i den generelle målsætning for arterne. Se desuden svar til 3.4.
- 3.12. Anbefalinger til forvaltning af levestederne ønskes indskrevet i handleplanen.
- Ad 3.12. Se svar til 3.1.
- 3.13. Fuglebeskyttelsesområderne skal friholdes for jagt på sædgås.
- Ad 3.13. Det er staten der fastsætter vildtreservat bestemmelser og jagttider.
- 3.14. Foreningen har ingen bemærkninger til prioritering af indsatsen.
- Ad 3.14. Det er noteret.
- 3.15. Der ønskes et fortsat samarbejde i Det Grønne Råd/Naturrådet.
- Ad 3.15. Kommunerne ser frem til et godt samarbejde.
- 3.16. Der ønskes flere arter medtaget på udpegningsgrundlaget.
- Ad 3.16. Det er staten der reviderer udpegningsgrundlag og vurderer konkrete trusler.

4. Friluftsrådet til NK og FK

4.1. Hegn og adgang. Etablering af græsning er et godt virkemiddel til sikring af naturtyperne, men Friluftsrådet ønsker at det ikke sker på bekostning af adgang til områderne og at formidlingen forbedres når man etablerer afgræsning.

Ad 4.1. Kommunerne er allerede opmærksom på at sikre adgang til naturarealer når vi etablerer græsning og hegn. Fremadrettet vil vi undersøge muligheden for øget adgang, og i højere grad indtænke formidling som en del af naturplejen.

4.2. Urørt skov og adgang. Udlægning af urørt skov kan medføre væltede træer, som kan vanskeliggøre færdsel i skovene. Friluftsrådet ønsker dette fortrinsvis sker i områder hvor der ikke er færdsel.

Ad 4.2. I denne planperiode har kommunerne ikke planer om at udlægge urørt skov. Det er staten som administrerer tilskudsordningen om urørt skov.

5. Lodsejere ved Holløse Mølle til NK

5.1. Der sættes spørgsmålstegn ved, at der har været en stor bestand af den tykskallede malermusling i Nedre Suså. Tvivlen har baggrund i et godt lokalkendskab til vandløbet samt manglende videnskabelig dokumentation.

Ad 5.1. Den tykskallede malermusling har været uddød i Nedre Suså i mange år. Der er ikke fundet levende eksemplarer af den tykskallede malermusling i nedstrøms Bavelse Sø. Det kan dog konstateres at der på baggrund af skalfund har været en levedygtig bestand umiddelbart nedstrøms Holløse Mølle. Teksten under billedet i afsnittet om arter tilrettes.

5.2. Der sættes spørgsmålstegn ved, at værtsfisken til den tykskallede malermusling; Elritsen har levet i Nedre Suså, og om hvorvidt den lever/kan leve i vandløb af Susåens størrelse.

Ad 5.2. Elritsen er ikke registreret i Nedre Suså i nyere tid. Elritsen har et forholdsvist bredt valg af levesteder, vekslende fra store til små vandløb fra kraftigere til moderat strøm. Der er i forbindelse med en fiskeundersøgelse i 2009 registreret en stor bestand af Elritse i Gudenåen omkring Vilholt Mølle. Undersøgelsen blev foretaget på en nyrestaureret strækning (fjernelse af opstemning) – en strækning som minder meget om projektstrækningen i Nedre Suså.

5.3. Det bemærkes at de seneste faunaundersøgelser har vist et fauna index på 5 og derover, og at faldforholdene i Susåen derfor må være tilstrækkelige.

Ad 5.3. Den tykskallede malermusling kræver i lighed med elritsen vandløbsstrækninger med et moderat til godt fald. Faldforhold som vil kunne genskabes i forbindelse med en evt. restaurering af strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle. Det er korrekt at der i 2015 er blevet målt faunaindex på 5, 6 og 7 på 6 stationer i Nedre Suså. Det giver gode indicier for at vandløbet vil have den samme tilstand i de kommende år, men det vil tiden kommende undersøgelser vise. Faldforhold er ikke den eneste faktor der er af betydning for faunaindex. Faunaindexet er et udtryk for tilstanden af de aktuelle fysiske forhold og vandkvalitet.

6. Nedre Suså's Ålaug Miljøgruppe og Støtteforeningen for Tystrup-Bavelse Naturpark til NK

- 6.1. Der stilles forslag om ændring i beskrivelsen af bestanden af tykskallet malermusling Suså-systemet, da man finder at den nuværende beskrivelse ikke baseres på videnskabelig dokumentation.
- Ad 6.1. Teksten er hentet fra den forundersøgelse der er lavet til LIFE projektet om Susåen. Teksten ændres som foreslået, og forkortes så handleplanen er mere overordnet, og ikke foregriber aftaler eller konkrete projekter og afgørelser jf. § 3 i bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsernes Natura 2000 handleplaner.
- 6.2. Der ønskes undersøgelser af skalfund af de forskellige muslingearter.
- Ad 6.2. Vi medtager forslaget om yderligere undersøgelser på lokaliteter med kendte skalfund i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 6.3. Der sættes spørgsmålstejn ved, at værtsfisken til den tykskallede malermusling – Elritsen har levet i Nedre Suså, og om hvorvidt den lever/kan leve i vandløb af Susåens størrelse.
- Ad 6.3. Elritsen er ikke registreret i Nedre Suså i nyere tid. Elritsen har et forholdsvist bredt valg af levesteder, vekslende fra store til små vandløb fra kraftigere til moderat strøm. Der er i forbindelse med en fiskeundersøgelse i 2009 registreret en stor bestand af Elritse i Gudenåen omkring Vilholt Mølle. Undersøgelsen blev foretaget på en nyrestaureret strækning (fjernelse af opstemning) – en strækning som minder meget om projektstrækningen i Nedre Suså.
- 6.4. Der sættes spørgsmålstejn ved, at der skabes gunstige faldforhold for den tykskallede malermusling, ved at restaurere strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle.
- Ad 6.4. Det er generelt afgørende for etablering af en bestand af den tykskallede malermusling, at der er stenet og sandet bund med strømmende vand. Det er også de erfaringer vi har fra andre kendte lokaliteter i DK. Det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 6.5. Der sættes spørgsmålstejn ved, at Elritsen er den primære værtsfisk for den tykskallede malermusling på baggrund af undersøgelser fra Sverige.
- Ad 6.5. Der er ikke kendskab til, at de danske muslingelarver kan fastholde deres parasitiske livsform på andre fisk end elritsen. Det viser undersøgelser fra fynske vandløb, hvor elritse og tykskallet malermusling lever på de samme lokaliteter. Vi ved dog fra Skåne at også den Hvidfinnede ferskvandsulk fungerer som vært i flere vandsystemer. Ulken har tidligere levet i Susåen.
De andre arter der nævnes fungerer i en vis grad som værter for muslingernes larver i Sydsverige. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 6.6. Der sættes spørgsmålstejn ved, at Susåen vil være et gunstigt habitat for værtsfisken elritse.
- Ad 6.6. Elritsen foretrækker lavt vand, hvilket er medvirkende årsag til at Life-projektet omfatter en sænkning af vandspejlet på hele strækningen fra Bavelse Sø til Holløse Mølle.
- 6.7. Det bemærkes at de seneste faunaundersøgelser har vist et fauna index på 5 og derover, og at faldforholdene i Susåen derfor må være tilstrækkelige.

- Ad 6.7. Den tykskallede malermusling kræver i lighed med elritsen vandløbsstrækninger med et moderat til godt fald. Faldforhold som vil kunne genskabes i forbindelse med en evt. restaurering af strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle. Det er korrekt at der i 2015 er blevet målt faunaindex på 5, 6 og 7 på 6 stationer i Nedre Suså. Det giver gode indicier for at vandløbet vil have den samme tilstand i de kommende år, men det vil tiden kommende undersøgelser vise. Faldforhold er ikke den eneste faktor der er af betydning for faunaindex. Faunaindexet er et udtryk for tilstanden af de aktuelle fysiske forhold og vandkvalitet.
- 6.8. Sortmundet kutling er en invasiv art, hvis spredning bør bekæmpes og dette bør indgå handleplanen.
- Ad 6.8. Kommunerne takker for oplysningerne, men vi afventer nationale udmeldinger om hvordan vi kan bekæmpe invasive arter i ferskvand.
- 6.9. Det påpeges at der er mange sjældne insekter ved Susåen, og at der er risiko for overse deres levesteder i forbindelse med Life projektet for Susåen.
- Ad 6.9. Kommunerne takker for den grundige kortlægning af sjældne insekter ved Susåen. Vi medtager oplysningerne i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 6.10. Særlige hensyn til isfugl, sædgås, sangsvane og troldand.
- Ad 6.10. Kommunerne takker for oplysningerne. Sangsvane, sædgås og troldand indgår i områdets specifikke retningslinjer som kommunerne skal være særligt opmærksomme på fordi de er i tilbagegang i den biogeografiske region. Omfanget og virkemidlerne af indsatsen kendes dog ikke på nuværende tidspunkt. Bestanden af isfugl er af staten vurderet til at være stabil eller i fremgang, derfor indgår den ikke i planens område specifikke retningslinjer men i den generelle beskyttelse af udpegningsarter.
- 6.11. Indsats for odder bør indskrives i planen og overvågningen af arten bør intensiveres.
- Ad 6.11. Odder er ikke en del af udpegningsgrundlaget for området, og er heller ikke med sikkerhed set i området. Det er staten som alene står for artsovervågningen.
- 6.12. Det påpeges at en række fredede planter kan risikere at blive negativt berørt af Life-projektet.
- Ad 6.12. Kommunerne takker for oplysningerne om sjældne og fredede planter ved Susåen. Vi medtager oplysningerne i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 6.13. En beskrivelse af arbejdet med Tystrup-Bavelse Naturpark
- Ad 6.13. Næstved Kommune vil indarbejde Friluftsrådets 10 kriterier for Naturparker i den kommende Kommuneplan. De skal indarbejdes i rammerne for Naturparker og i kortdelen medtages området omkring Tystrup-Bavelse.

7 Lodsejere ved Ravnstrup til NK

- 7.1 Linjeføring A for ny motorvej mellem Næstved og Rønnede vil få betydning for afgræsningen af engene ved Gødstrup Engsø, hvor mange fugle raster og yngler.

- Ad 7.1. Det er vejdirektoratet som står for motorvejen. I forbindelse med deres forhandlinger med lodsejeren vil de tage stilling til jordønsker og behov.
- 7.2 Slåning og efterfølgende wrapning af græsset efterlader meget plastik i Porsemosen. Der bør arbejdes for flere græssende dyr i området.
- Ad 7.2. Kommunerne arbejder for at øge græsningen i alle Natura 2000-områderne. Mange naturtyper er afhængige af græsning, og kommunerne oplyser om de støtteordninger som er til gavn for græsning. Støtteordninger er dog frivillige.
- 7.3 Intensiv jagt ved Porsmosen og Gødstrup Eng sø generer fuglene.
- Ad 7.3. Det er staten som har al myndighed på jagt, og kan regulere jagttiderne.

8 Skelby Lokalråd til NK

- 8.1 Protest mod nedlæggelse af Holløse Mølle og støtte til høringssvar nr.6.
- Ad 8.1. I forbindelse med Life projektet om tykskallet malermusling vil der være mulighed for at komme med forslag og indgå i dialog om projektet. Men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter. Se i øvrigt svar til nr. 6.

9 Lodsejere ved Skelby til NK

- 9.1 Der stilles forslag om ændring i beskrivelsen af bestanden af tykskallet malermusling Suså-systemet, da man finder at den nuværende beskrivelse ikke baseres på videnskabelig dokumentation.
- Ad 9.1. Teksten er hentet fra den forundersøgelse der er lavet til LIFE projektet om Susåen. Teksten ændres som foreslået, og forkortes så handleplanen er mere overordnet, og ikke foregriber aftaler eller konkrete projekter og afgørelser jf. § 3 i bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsernes Natura 2000 handleplaner.
- 9.2. Der ønskes undersøgelser af skalfund af de forskellige muslingearter.
- Ad 9.2 Vi medtager forslaget om yderligere undersøgelser på lokaliteter med kendte skalfund i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 9.3. Der sættes spørgsmålstejn ved, at værtsfisken til den tykskallede malermusling – Elritsen har levet i Nedre Suså, og om hvorvidt den lever/kan leve i vandløb af Susåens størrelse.
- Ad 9.3. Elritsen er ikke registreret i Nedre Suså i nyere tid. Elritsen har et forholdsvist bredt valg af levesteder, vekslede fra store til små vandløb fra kraftigere til moderat strøm. Der er i forbindelse med en fiskeundersøgelse i 2009 registreret en stor bestand af Elritse i Gudenåen omkring Vilholt Mølle. Undersøgelsen blev foretaget på en nyrestaureret strækning (fjernelse af opstemning) – en strækning som minder meget om projektstrækningen i Nedre Suså.
- 9.4. Der sættes spørgsmålstejn ved, at der skabes gunstige faldforhold for den tykskallede malermusling, ved at restaurere strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle.

- Ad 9.4. Det er generelt afgørende for etablering af en bestand af den tykskallede malermusling, at der er stenet og sandet bund med strømmende vand. Det er også de erfaringer vi har fra andre kendte lokaliteter i DK. Det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 9.5. Der sættes spørgsmålstegn ved, at Elritsen er den primære værtsfisk for den tykskallede malermusling på baggrund af undersøgelser fra Sverige.
- Ad 9.5. Der er ikke kendskab til, at de danske muslingelarver kan fastholde deres parasitiske livsform på andre fisk end elritsen. Det viser undersøgelser fra fynske vandløb, hvor elritse og tykskallet malermusling lever på de samme lokaliteter. Vi ved dog fra Skåne at også den Hvidfinnede ferskvandsulk fungerer som vært i flere vandsystemer. Ulken har tidligere levet i Susåen.
De andre arter der nævnes fungerer i en vis grad som værter for muslingernes larver i Sydsverige. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 9.6. Der sættes spørgsmålstegn ved, at Susåen vil være et gunstigt habitat for værtsfisken elritse.
- Ad 9.6. Elritsen foretrækker lavt vand, hvilket er medvirkende årsag til at Life-projektet omfatter en sænkning af vandspejlet på hele strækningen fra Bavelse Sø til Holløse Mølle.
- 9.7. Det bemærkes at de seneste faunaundersøgelser har vist et faunaindex på 5 og derover, og at faldforholdene i Susåen derfor må være tilstrækkelige.
- Ad 9.7 Den tykskallede malermusling kræver i lighed med elritsen vandløbsstrækninger med et moderat til godt fald. Faldforhold som vil kunne genskabes i forbindelse med en evt. restaurering af strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle. Det er korrekt at der i 2015 er blevet målt faunaindex på 5, 6 og 7 på 6 stationer i Nedre Suså. Det giver gode indicier for at vandløbet vil have den samme tilstand i de kommende år, men det vil tiden kommende undersøgelser vise.
Faldforhold er ikke den eneste faktor der er af betydning for faunaindex. Faunaindexet er et udtryk for tilstanden af de aktuelle fysiske forhold og vandkvalitet.
- 9.8. Sortmundet kutling er en invasiv art, hvis spredning bør bekæmpes og dette bør indgå handleplanen.
- Ad 9.8. Kommunerne takker for oplysningerne, men vi afventer nationale udmeldinger om hvordan vi kan bekæmpe invasive arter i ferskvand.
- 9.9. Det påpeges at der er mange sjældne insekter ved Susåen, og at der er risiko for overse deres levesteder i forbindelse med Life projektet for Susåen.
- Ad 9.9. Kommunerne takker for den grundige kortlægning af sjældne insekter ved Susåen. Vi medtager oplysningerne i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 9.10. Særlige hensyn til isfugl, sædgås, sangsvane og troldand.
- Ad 9.10. Kommunerne takker for oplysningerne. Sangsvane, sædgås og troldand indgår i områdets specifikke retningslinjer som kommunerne skal være særligt opmærksomme på fordi de er i tilbagegang i den biogeografiske region. Omfanget og virkemidlerne af indsatsen kendes dog ikke på nuværende tidspunkt. Bestanden af isfugl er af

staten vurderet til at være stabil eller i fremgang, derfor indgår den ikke i planens område specifikke retningslinjer men i den generelle beskyttelse af udpegningsarter.

- 9.11.   Indsats for odder bør indskrives i planen og overvågningen af arten bør intensiveres.
- Ad 9.11.   Odder er ikke en del af udpegningsgrundlaget for området, og er heller ikke med sikkerhed set i området. Det er staten som alene står for artsovervågningen.
- 9.12.   Det påpeges at en række fredede planter kan risikere at blive negativt berørt af Life-projektet.
- Ad 9.12.   Kommunerne takker for oplysningerne om sjældne og fredede planter ved Susåen. Vi medtager oplysningerne i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.

10   Lodsejer ved Sorøvej til NK

- 10.1   Der sættes spørgsmålstejn ved, at Susåen tidligere har huset en stor bestand af tykskallede malermusling, samt at der er en sammenhæng mellem den tidligere regulering af åen og bestandens tilbagegang. Derimod mener man, at tilbagegangen kan skyldes forurening af åen.
- Ad 10.1   Der er fundet tomme skaller af tykskallet malermusling umiddelbart nedstrøms Holløse Mølle, hvilket indikerer at der har været en bestand. Tilbagegangen skyldes en kombination af forringede fysiske forhold og forringet vandkvalitet gennem en længere årrække. I dag er påvirkningen af spildevand væsentligt nedbragt, så den ikke længere har nogen effekt på en kommende bestand af tykskallet malermusling.
- 10.2   Der sættes spørgsmålstejn ved, at de beskrevne værtsfisk for den tykskallede malermusling er de eneste muligheder.
- Ad 10.2   Undersøgelser fra fynske vandløb viser at elritse og tykskallet malermusling lever på de samme lokaliteter, og dermed er eltritsen vært for tykskallet malermuslings larver. Svenske undersøgelser viser ligeledes at den hvidfinnede ferskvandsulk også fungerer som vært for muslingelarverne. Den hvidfinnede ferskvandsulk er registreret i Suså-systemet frem til midten af 1960'erne.
- 10.3   Der sættes spørgsmålstejn ved, at værtsfisken til den tykskallede malermusling – Elritsen har levet i Nedre Suså, og om hvorvidt den lever/kan leve i vandløb af Susåens størrelse.
- Ad 10.3.   Der er registreret store bestande af elritse på strækninger i Gudenåen som dimensionsmæssigt svarer til strækningen nedstrøms Holløse Mølle i Nedre Suså. Elritsens valg af levesteder spænder bredt, lige fra små til store vandløb og fra vandløb med moderat strøm til kraftig strøm. Det må derfor forventes at Elritsen kan leve i vandløb af Susåens størrelse.
- 10.4.   Der sættes spørgsmålstejn ved, at der kan skabes de rette faldforhold for den tykskallede malermusling i Nedre Suså.
- Ad 10.4.   Erfaringer med forvaltning af tykskallet malermusling fra andre lokaliteter i Danmark viser at det er afgørende for tykskallet malermusling at der i vandløbet er stenet bund med strømmende vand. Samtidig foretrækker muslingens værtsfisk, Elritsen foretrækker lavt strømmende vand, hvilket kan ske ved at fjerne spærringer i vandløb, hvorved opstømsliggende stuvningszoner fjernes og vandspejlet sænkes.

- 10.5. Der stilles forslag om ændring i beskrivelsen af bestanden af tykskallet malermusling Suså-systemet, så det ikke foregriber beslutninger, som ikke er truffet.
- Ad 10.5. Teksten er hentet fra den forundersøgelse der er lavet til LIFE projektet om Susåen. Teksten ændres, og forkortes så handleplanen er mere overordnet, og ikke foregriber aftaler eller konkrete projekter og afgørelser jf. § 3 i bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsernes Natura 2000 handleplaner.
- 10.6 Det fremgår af planen at rørdrum bruger store rørskov, men rørdrum høres ved Ganges Bro.
- Ad 10.6 Den omtalte tekst i handleplanen er et uddrag fra en DCE rapport, som beskriver at rørdrum skal have over 15 ha store rørskov for at yngle. Den rørdrum der høres ved Ganges Bro er formentlig ikke en ynglefugl.

11 Sammenslutningen af Lodsejere ved Nedre Susaa til NK

- 11.1. Der gøres opmærksom på at spildevand bør indgå i beskrivelsen af truslen for den tykskallede malermusling samt at Torpe Kanal bør betragtes som opformeringssted for muslingen.
- Ad 11.1. Mængden af spildevand er i dag så reduceret at det ikke længere er problem for den tykskallede malermuslings overlevelse. Det er en forudsætning at bestanden i Torpe Kanal indgår i en kommende bestandsforøgelse i Susåsystemet. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 11.2. Der ønskes en uddybende historisk argumentation for fjernelse af spærringen ved Holløse Mølle.
- Ad 11.2. Med de tiltag som er skitseret i projektforslaget i Life-projekt er det formålet at tidligere tiders vandløbsforhold (før 1250) forsøges reetableret i forbindelse med projektets gennemførelse. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.
- 11.3. Der sættes spørgsmålstegn ved, at en fjernelse af spærringen ved Holløse Mølle er det eneste alternativ i sikringen af vandmiljøet i Nedre Suså, da man mener det er direkte skadeligt for åen.
- Ad. 11.3. Spærringen ved Holløse Mølle er et kunstigt fremmedelement som ikke hører til i et naturligt løbende vandløb. Det vil være særdeles positivt for dyre- og plantelivet i åen med fjernelsen af den pågældende spærring ved Holløse Mølle på strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle. Dette skal dog ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter. "Vandløbsrestaurering for tykskallet malermusling" i handleplanen ændres til "Forbedring af levevilkår for tykskallet malermusling". Så det vil er åbent hvilke tiltag der skal til at forbedre levevilkårene for muslingen, og der ikke er taget stilling til konkrete projekter.
- 11.4. Det påpeges, at spærringen blot flyttes til Fuglebjergbroen.
- Ad 11.4. Næstved Kommune vurderer, at man ved at fjerne spærringen ved Holløse Mølle vil skabe gunstige forhold i hele Nedre Suså. For fiskebestanden vil det betyde at fisk fra Susåens nedre del nemmere vil kunne vandre op gennem Torpe Kanal til den øvre del af Susåen.

11.5. Der opfordres til at medtage de tidligere fremsendte alternativer i forbindelse med miljøforbedringstiltagene i Susåen.

Ad. 11.5. Alle indkomne forslag til forbedringer og løsningsforslag i forbindelse med Life-projektet vil blive taget med i de nye forundersøgelser i Life-projektet.

12 Gunderslevholm til NK

12.1. Der stilles forslag om ændring i beskrivelsen af bestanden af tykskallet malermusling Suså-systemet, da man finder at den nuværende beskrivelse ikke baseres på videnskabelig dokumentation.

Ad 12.1. Teksten er hentet fra den forundersøgelse der er lavet til LIFE projektet om Susåen. Teksten ændres som foreslået, og forkortes så handleplanen er mere overordnet, og ikke foregriber aftaler eller konkrete projekter og afgørelser jf. § 3 i bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsernes Natura 2000 handleplaner.

12.2. Der ønskes undersøgelser af skalfund af de forskellige muslingearter.

Ad 12.2. Vi medtager forslaget om yderligere undersøgelser på lokaliteter med kendte skalfund i Life-projektet, men det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.

12.3. Der sættes spørgsmålstejn ved, at værtsfisken til den tykskallede malermusling – Elritsen har levet i Nedre Suså, og om hvorvidt den lever/kan leve i vandløb af Susåens størrelse.

Ad 12.3. Elritsen er ikke registreret i Nedre Suså i nyere tid. Elritsen har et forholdsvist bredt valg af levesteder, vekslende fra store til små vandløb fra kraftigere til moderat strøm. Der er i forbindelse med en fiskeundersøgelse i 2009 registreret en stor bestand af Elritse i Gudenåen omkring Vilholt Mølle. Undersøgelsen blev foretaget på en nyrestaureret strækning (fjernelse af opstemning) – en strækning som minder meget om projektstrækningen i Nedre Suså.

12.4. Der sættes spørgsmålstejn ved, at der skabes gunstige faldforhold for den tykskallede malermusling, ved at restaurere strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle.

Ad 12.4. Det er generelt afgørende for etablering af en bestand af den tykskallede malermusling, at der er stenet og sandet bund med strømmende vand. Det er også de erfaringer vi har fra andre kendte lokaliteter i DK. Det vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.

12.5. Der sættes spørgsmålstejn ved, at Susåen vil være et gunstigt habitat for værtsfisken elritse.

Ad 12.5. Elritsen foretrækker lavt vand, hvilket er medvirkende årsag til at Life-projektet omfatter en sænkning af vandspejlet på hele strækningen fra Bavelse Sø til Holløse Mølle.

12.6. Det bemærkes at de seneste faunaundersøgelser har vist et fauna index på 5 og derover, og at faldforholdene i Susåen derfor må være tilstrækkelige.

Ad 12.6. Den tykskallede malermusling kræver i lighed med elritsen vandløbsstrækninger med et moderat til godt fald. Faldforhold som vil kunne genskabes i forbindelse med en

evt. restaurering af strækningen mellem Bavelse Sø og Holløse Mølle. Det er korrekt at der i 2015 er blevet målt faunaindex på 5, 6 og 7 på 6 stationer i Nedre Suså. Det giver gode indikationer for at vandløbet vil have den samme tilstand i de kommende år, men det vil tiden kommende undersøgelser vise.

Faldforhold er ikke den eneste faktor der er af betydning for faunaindex. Faunaindexet er et udtryk for tilstanden af de aktuelle fysiske forhold og vandkvalitet.

12.7. Der sættes spørgsmålstegn ved, at Elritsen er den primære værtsfisk for den tykskallede malermusling på baggrund af undersøgelser fra Sverige.

Ad 12.7. Der er ikke kendskab til, at de danske muslingelarver kan fastholde deres parasitiske livsform på andre fisk end elritsen. Det viser undersøgelser fra fynske vandløb, hvor elritse og tykskallet malermusling lever på de samme lokaliteter. Vi ved dog fra Skåne at også den Hvidfinnede ferskvandsulk fungerer som vært i flere vandsystemer. Ulken har tidligere levet i Susåen.

De andre arter der nævnes fungerer i en vis grad som værter for muslingernes larver i Sydsverige. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.

13 BredejerLaug for Tystrup-Bavelse-Søerne til NK

13.1 Der beskrives en række alternative løsningsforslag og modeller for Life-projektet i Susåen.

Ad 13.1 Alle alternative løsningsforslag og modeller for Life-projektet vil indgå i de kommende tekniske forundersøgelser for Life-projektet. Dette vil ikke indgå i Natura 2000-handleplanen, da den skal være mere overordnet og ikke behandle konkrete projekter.

14 Holmegaard Mose Komiteen til NK

14.1 Forslaget er for akademisk og består af tom snak.

Ad 14.1 Handleplanen er udarbejdet ud fra et handleplans-paradigme lavet af KL og Kommunalteknisk Chefforening.

14.2. Mosehornuglen udryddes af biltrafik på Rødebrovej.

Ad 14.2. Indsatsen for mosehornuglen er pt. ikke kendt, da arten ikke er levestedskortlagt af staten. Kommunerne har ingen planer om at lukke Rødebrovej.

14.3. Gødstrup Engsø er et fejlslagent projekt, som ikke hjælper ynglefuglene i området. Samtlige beskyttelseskrævende fuglearter i Holmegård Mose området er i tilbagegang.

Ad 14.3. Næstved Kommune mener at genskabelse af søen uden pumpning giver en naturforbedring. Det er staten der er ansvarlig for overvågningen og vurdering af trusler for arterne.

15 Danmarks Naturfredningsforening Lokalafdeling Sorø til SK

15.1. Målsætning om at kanosejladsen og dens effekter skal have særlig opmærksomhed.

Ad 15.1. Det er staten som udstikker handleplanernes målsætninger. Det skal dog understreges, at kommunerne har fokus på kanosejladsen ned gennem Suså-systemet. I "Brugerråd for Suså" mødes repræsentanter fra kommunerne, bredejerne (herunder kanoudelejere) og diverse interessegrupper. Sejladsen reguleres af en lovbekendtgørelse. Hvis der skal ske ændringer i sejladsen f.eks. flere kanoer, så kræver det en ændring af bekendtgørelsen og overvågning af effekten, med mindre der er tale om en midlertidig forsøgsordning. Den midlertidige forsøgsordning kræver dog også en tilladelse og en vurdering af effekten.

15.2. Susåen naturgenoprettes mellem Næsby Bro og frem til udløb i Tystrup Sø,

Ad 15.2. Naturgenopretningen mellem Vrangstrup og Næsby Bro omhandlede primært genslyngning af åen og anlæg af kvælstofvådområder. Susådalen indsnævres med stejle bredder på strækningen Næsby Bro til Tystrup Sø, hvor der er fint fald på åen. Habitatområdet H194 er udpeget for "vandløb med vandplanter". Data for vandløbets økologiske tilstand skal findes i basisanalyse til vandområdeplanerne. Miljøtilstanden er moderat (3) til ringe (4) for hovedløbet, og målet er god (2) tilstand. I vandområdeplanerne er der krav om fosforfjernelse opstrøms Tystrup-Bavelse Søerne, men kommunen har i den forbindelse vurderet, at det ikke vil være muligt at anlægge P-vådområder på nævnte strækning. Der er ingen specifikke indsatser i selve åen, men vandområdeplanen angiver at indsatser til forbedret spildevandsrensning vil gavne vandmiljøet på sigt.

15.3. Værdien af Tystrup-Bavelse Naturpark anerkendes som understøttende for Natura 2000-området

Ad 15.3. Tystrup-Bavelse Naturpark mangler en formel vedtagelse og fysisk afgrænsning. Beskyttelsen omkring Tystrup-Bavelse Søerne udgøres i dag primært af en række landskabsfredningerne, hvor offentlig adgang i området primært sker fra søsiden samt på Naturstyrelsens arealer (ved Kongskilde og Hørhaven) og i skovene.

15.4. Området er del af en økologisk forbindelse gennem Sorø Kommune.

Ad 15.4. Habitat- og fuglebeskyttelsesområderne er kerneområder til bevarelse og spredning af værdifulde naturtyper og arter. Det er blevet lovfæstet i kommuneplanlægningen, at alle Natura 2000-området skal indgå i kommunernes sammenhængende naturnetværk.

16 Lodsejer ved Kongsted til FK

16.1. Forslag til et nyt Natura 2000-område ved for Kongsted, "Højlandet", med udpegningsarterne markfirben og hasselmus.

Ad 16.1 Kommunerne udpeger ikke Natura 2000-områder. Miljøstyrelsen kan udpege områder, der indeholder truede eller sårbare arter og deres levesteder som er opstillet på habitatdirektivets bilag. Udpegning af nye områder er først en mulighed, hvis staten åbner op for dette på nationalt plan.